

Rostlina bez problémů přeživala i dlouhé deště během léta a až v polovině října ukončila svůj růst. Jednu teplou zimu, chráněná před zimními dešti kusem igelitu, přežila velmi úspěšně. V následujícím roce ji však bohužel značně poškodily vytrvalé deště v průběhu celého podzimu a další rok se už nevzpamatovala.

Keříčkovitá pupalka

Dalším poněkud podobným, avšak nejbližším druhem je pupalka *Oenothera deltoidea* — druhové jméno je odvozeno od trojúhelníkovitého tvaru korunních lístků. Tyto jednoleté či většinou spíše dvouleté rostliny dosahují výšky až přes 0,5 m, s mnoha větvenými vystoupavě až vzpřímeně rostoucími lodyhami, případně také poléhavými. Velmi světlé až šedobělavé lysé lodyhy jsou nápadně tenkou pokožkou (epidermis) odlupující se v dlouhých pruzích. Našedle zelené listy bývají až 10 cm dlouhé, celokrajně až peřeně členěné, oboustranně chlupaté, nahloučené především na bázi rostliny, v obrysu kosočtvereč-

ně vejčité až kopinaté. Lodyžní listy jsou značně menší. Květy jsou čistě bílé se žlutým ústím, později růžovějící, až 8 cm v průměru. Stejně jako u předchozího druhu se rozevírají v pozdním večeru, avšak zůstávají otevřeny čistě bílé celý následující den. Pozoruhodná je jejich výrazná příjemná vůně připomínající běžnou pupalku dvouletou (*O. biennis*). Velmi dlouhá čnělka je sírově žlutavá, tyčinky jsou naopak krátké. Rostliny jsou cizosprašné. Dřevnaté tobolky jsou až 7 cm dlouhé a 5 mm tlusté, zužující se směrem k vrcholu. Svou širokou bázi jsou pevně přirostlé k lodyze a lze je jen násilně vylomit i s částí tuhé lodyhy.

Pupalka *O. deltoidea* se vyskytuje především v oblastech stabilizovaných písčinych dun, v Mojavské a Sonorské poušti je všude hojná. Celkový areál sahá od východního Oregonu do jižní Kalifornie, východně do Utahu a Arizony. Kvete v květnu až červenci. Na lokalitách roste hromadně a v nízké květeně je velmi nápadná. Bývá nazývána Basket Evening Primrose — u starých rostlin se vnější větve zakřivují dovnitř a vy-

tvářejí kulovitý košíkovitý útvar. Odumřelé rostliny se uvolňují z podkladu a vítr je žene jako stepní běžce po krajině, přičemž se uvolňují semena ze zdřevnatělých dlouhých tobolek, a druh se tak může šířit v rozsáhlých oblastech.

Rostliny pěstované ve slunné kamenité půdě v arboretu Nový Dvůr u Opavy rostly velmi dobře a bohatě plodily, druhým rokem však druh téměř zcela vymizel a pak už nadobro. Semena vysetá do propustné písčito-jílovité půdy přímo na záhon vyklíčila dobře (pupalky špatně snášejí přesazování mladých rostlinek a značně je to opozdí ve vývinu), vytvořily se malé kompaktní k zemi přitisklé růžice širokých šedivých chlupatých listů, jedna rostlina ještě stačila koncem října vykvést (květy 9–10 cm v průměru), avšak růžice ani pod lehkým krytem nepřežily zimu.

Je škoda, že v našich středoevropských podmínkách, tak odlišných od jejich domoviny, jsou oba nápadné a nezvykle působící druhy udržetelné snad jedině v alpínovém skleníku a nemají šanci stát se součástí našich zahrádek.

Obří cibule urginey mořské

Miloslav Studnička

Časně jarní období je optimální k probádání květeny ve Středozeří. Mnozí však vycestují vlivem podzimní slevy až v září či říjnu, kdy je vegetace spálena předěšlým letním zářem. V pobřežním suchopáru však můžeme nalézt cibuli slibující svým rozměrem, podobným dětské hlavičce, květenství přinejmenším jako gigantický hyacint. Dobývat se nemusí nijak pracně, je sotva pod povrchem půdy, často i z větší části vyčnívá. Roste v celém Středozeří a tamější klima to dovoluje. Obsahem jedovatých látek je cibule chráněna proti okousání hloďavci. Toho si ostatně lidé povšimli již dávno a připravovali z těchto „mořských cibulí“ jed na potkany. V současné době, když potkani získali určitou rezistenci vůči moderním rodenticidům warfarinu a anti-koagulantům, se zájem o starý způsob deratizace obnovuje. Botanici tuto rostlinu, skutečně příbuznou hyacintu, nazývají urginea mořská (*Urginea maritima*). Podle Průvodce odbornými názvy rostlin (Šmíd 1987) je toto jméno odvozeno z názvu arabského kmene Ben Urgis.

Právě k velkým cibulím patří úžasná, přes metr vysoká květenství, patrná z dálky zejména na skalnatých i hlinitých srážech přivracených k moři. Setkáme se však s nimi i výše v horách, ale stále na dohled od moře. Urginea je ještě v říjnu úplně bezlistá, tím působivější je panenská krása bílých květenství ve zdánlivě mrtvé prашné zemi, kde i tráva uschla. Urginea ale nerozkvétá celá najednou, jako činí příbuzné a podobné snědky (*Ornithogalum*) nebo lichochovcce (*Eremurus*). Otevřené květy urginey spatříme v krátké zóně třeba

Nahoře *urginea mořská* (*Urginea maritima*) na přirozeném stanovišti na řeckém ostrově Kós
♦ Cibule urginey mořské rostoucí v Botanické zahrádě Marimurtra v Blanes na pobřeží Španělska. Ani na přirozených stanovištích nejsou cibule v pravém slova smyslu podzemní, dole. Snímky M. Studničky

uprostřed klasu, pod nimi odkvetlé květy a nad nimi pupata. Tímto způsobem kvete velmi dlouhou dobu.

Urginea je africkým prvkem, neboť nejvíce druhů rodu roste jižněji, až po Jižní Afriku. V seznamech popsanych druhů světové flóry je jich zapsáno přes 150, ale při kritické revizi se jejich počet zmenší zhruba na 50. Vždyť i lokální variety *Urginea maritima* dostávaly jména samostatných

druhů. I uznávaný druh *U. hesperia*, endemit Tenerife, jednoho z Kanárských ostrovů, je popisovanému druhu zřetelně velice blíže příbuzný.

Případný transport cibule pro soukromé účely zajisté cítíme jako nesprávný vůči přírodě, nehledě na porušení předpisů o povinném vybavení dovážených rostlin fyto-sanitárním certifikátem. Takové osvědčení by ovšem sotva mohlo obsahovat pravdivé informace o tom, že cibule bývá skrytá infikována hnilobnými houbami. Hniloba vodnatých pletiv cibule propuká v umělých podmínkách brzy po první zálivce, často i když bylo provedeno preventivní ošetření fungicidem.

Pracoviště vybavená dobře osluněným, ale v zimě chladným skleníkem, si mohou na kulturu druhu troufnout. Cibule se má zasadit do písčito-hlinité půdy bez humusu. Správná doba pro první zálivku nastává v říjnu, když rostlina dokvétá a raší špičky listů. To je dobře vidět, neboť cibule má z poloviny vyčnívat z půdy. Růžice modrozelených kopinatých listů se vyvine a potom přetrvá zimu i jaro. Během vegetace musí mít maximum světla a výborné větrání, či alespoň cirkulaci vzduchu. Od února přihnojujeme. Alkalitu a potřebné množství vápníku a draslíku, důležitého pro vyzrání pletiv, zajistí občasná zálivka roztokem solí prodávaných pro mořskou akvaristiku. Nejpozději v červenci je při kultuře nutné donutit urgineu úplným suchem spojeným s vysokými teplotami přesahujícími 30 °C k zatažení.

V knihách je zmíněno několik lidových receptů k použití urginey jako léčivky. V ní obsažené jedy, zejména na srdce působící glykosidy scillaren a scillirosid, však vzbuzují spíše obavy ze škod na zdraví, a proto od etnobotanických poznámek upustíme. Tyto glykosidy, a ještě tři další, tvořící skupinu tzv. bufadienolidů, byly izolovány v čisté podobě a experimentálně použity jako účinné insekticidy. Přidány v nepatrném množství do potravy omezují růst larev a plodnost škodlivého brouka potměníka hnědého (*Tribolium castaneum*), ničícího zásoby obilnin a osiv. Působí tedy nejen na savce a mohou mít nejspíše širší použití.